

БАСІВСЬКИЙ ПАРК - ПАМ'ЯТКА САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ

З наближенням травневих свят усе частіше доводиться задумуватися про навколишнє середовище. У наших старих Сумах є багато місцин, де можна приємно і цікаво провести час. Наприклад, мішаний ліс Басівського парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення, який знаходиться на південній околиці м.Суми, в районі колишнього с.Баси. На жаль, ця пам'ятка постійно потерпає від надмірного бажання сумчан *“злитися з природою”*. Гадаємо, багатьом було б цікаво дізнатися, чому цей райський куточок має таку довгу низку номенклатурних звань.

Отже, офіційні джерела повідомляють, що заповідним об'єктом місцевого значення парк був затверджений лише у 1972 р. рішенням облвиконкому. Створений у ХІХ ст., парк простягався на 30 га. Сьогодні ж його площа становить 25,7 га¹. Він перебуває в розпорядженні підприємства *“Зеленбуд”* (21,5 га), Сумської центральної районної лікарні (3,1 га) та пологового будинку (1,1 га)².

Спершу парк був складовою частиною присадибного комплексу заміського володіння дружини бригадного генерала, поміщиці Штеричевої³. Землі в сс.Баси і Штепівка у ХVІІІ ст. належали генералу Штеричеву, а після його смерті перейшли до дружини, яку так і називали - *“генеральша Штеричева”*.

У невеличкому путівнику *“Суми”* за редакцією Г.С.Долгіна говориться: *“Напроти Мамасвщини, на протилежному боці Псла, розкинулось село Баси (околиця Сум). Біля нього, серед вічнозеленого бору знаходиться Басівський кліматичний тубсанаторій - здравниця республіканського значення, в якій щороку лікується близько тисячі трудящих з різних кінців країни... Прибережні дерева кидають тінь на дзеркальну гладь спокійного Псла, який тут неквапливо протікає... З центру до Басівського санаторію регулярно курсує автобус... У с.Баси народився і провів дитячі та юнацькі роки історик і письменник М.І.Богданович, відомий своїми творами з історії Вітчизняної війни 1812 р.”*⁴ Нині тут розмістився Медичний інститут Сумського державного університету.

Дотепер цей архітектурний ансамбль чарує усіх відвідувачів. Спеціалісти запевняють, що тут поєднані елементи російського класицизму і готичного стилю (високі стрілчаті вікна на першому поверсі і гостроверхі декоративні башти по кутках будівлі), що надає оригінального, неповторного вигляду⁵. Маєток Штеричевої називають найбільш довершеним в художньому аспекті з усіх збережених на Сумщині пам'яток подібного типу.

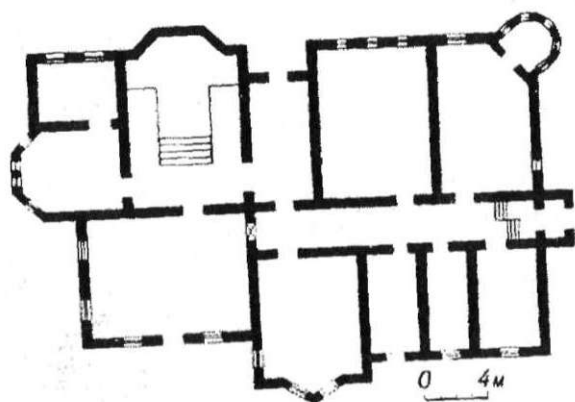
За проектом О.Паліцина його близький друг, архітектор В.І.Ярославський звів флігелі, оранжерею і кам'яний дім з високою кутовою баштою у формі шахової тури, з балконом та видовим майданчиком. У своєму листі В.Ярославський писав про хід робіт у маєтку: *"...построены два каменных флигеля, оранжерея, двор огражден решеткою и все деревянные службы на заднем дворе; заведены близ дома обширный цветник и фруктовый сад"*⁶.

Тоді ж на верхньому поверсі звели і домашню Вознесенську церкву. Хоча деякі джерела стверджують, що церква була збудована ще до спорудження самого будинку⁷. Є також відомості про те, що в кінці XIX ст. будинок реконструював цивільний інженер Штольц. Ще є повідомлення про дві пожежі: перша трапилася приблизно у 1912-1914 рр., друга - під час окупації міста німцями. Будівля була відновлена у 1949 р.⁸

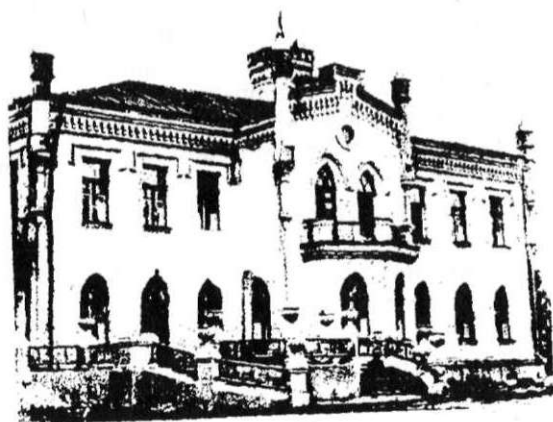
Сьогодні з боку садового фасаду до будинку так само підходить невисока тераса з пологими сходами. Після ремонтних робіт фірми "ЦАНТ" у 2004 р. в інтер'єрі будівлі основну цінність становлять парадні дубові сходи у вестибюлі і дивом збережене надзвичайної краси поліхромне ліплення на стінах та стелі будинку. Церква збереглася неповністю.

Садибний парк був створений з використанням штучного ландшафту, з насаджень використані місцеві породи. У верхньому парку, що прилягав до комплексу садибних забудов, були чітко сплановані основні алеї, що розходились від головного будинку. При основі верхнього парку знаходилась штучна водойма - став, огорнений по периметру мальовничими вербами. Біля ставу розмістився оглядовий майданчик. Алеї вимощувалися цеглою, садиба огороджувалася ґратами. У заплавної частині парку милувалися спокійними долинами Псла. У саду знаходився будиночок на кам'яних стовпах - альтанка. Поблизу головного будинку змайстрували фонтан.

Лише деякі "першопочаткові" дерева дожили до наших днів. Значна частина насаджень була знищена ураганом 1957 р. Зі старих

ПЛАН-СХЕМА ПЕРШОГО ПОВЕРХУ МАСТКУ ШТЕРИЧЕВОЇ
(ЗА ДЕЙНЕКОЮ А.І.)

ФАСАД МАСТКУ

дерев-довгожителів збереглися самотні сосна звичайна та клен гостролистий, а подалі від будинку величаво стоять віддалені один від одного 20 могутніх дубів, вік яких давно минув 100 років. Усього на території парку нині зростає 32 види дерев і чагарників⁹. Видовий склад рослин небідний, але нинішній стан парку викликає якщо не жах, то велике занепокоєння. Парк недоглянутий, забруднений. А наприкінці 2006 р. тут спиляли не один десяток здорових, молодих сосен. З цього приводу міська газета "Ваш шанс" проводила журналістське розслідування, але нічого конкретного виявити не вдалося¹⁰, а деревину вивезли, можливо, на продаж.

До речі, такий самий статус парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення мають також Веретинівський, Волокитинський, Воздвиженський, Куянівський, Огнівщина, Півний ліс у Ромнах, Кочубеївський, Низівський, Великобобринський та ще деякі парки Сумщини¹¹. Сподіваємося, їхня життєздатність буде більшою за нашу нерозсудливість.

Отже, багато територій нашого міста або регіону мають свою історію та значення. Сучасний устрій життя не дає можливості знати все про ці місця, але хоча б деякі відомості про них вже надають відчуття причетності до подій минувшини, усвідомлення свого походження або просто піднесеного настрою. Вивчення архітектурно-паркових комплексів регіону є одним з напрямків краєзнавства.

¹Природно-заповідний фонд УРСР. - К., 1986. - 224 с.

²Закорко Н.Г., Сурядінова В.П., Гончарова К.Д. Басівський парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення // Стан природного середовища та проблеми його охорони на Сумщині. Природно-заповідний фонд області. - Кн. 3. - Суми, 1999. - С.73.

³Тесля М.П., Близнюк А.М. Паліцинська академія (культурно-освітнє життя Сумщини). - Суми, 2004. - 240 с., іл.

⁴Там само. - С.57-58.

⁵Дейнека А.И. Памятники архитектуры Сумщины: Путеводитель. - Х.: Прапор, 1989. - 199 с., іл.

⁶Записки В.И.Ярославского // Киевская старина. - 1887. - №9,10.

⁷Дейнека А.И. Указ. соч.

⁸Орлова В. Память в трещинах // Данкор. - 2006. - №21. - С.13.

⁹Закорко Н.Г... - С.74.

¹⁰Александрова Б., Буцєрога И. Басовский парк - под нож. Кто и для чего вырубает в заповеднике здоровые сосны? // Ваш шанс. - 2006. - №51. - С.5.

¹¹Природно-заповідний фонд УРСР. - С.134.